

ТОЛОЧИК А. И.

**СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ
В ВЕЛИКОБРИТАНИИ**

В статье рассматриваются особенности современных тенденций подготовки учителей начальных классов в Великобритании в свете евроинтеграционных процессов. Охарактеризована структура учебных заведений, которые осуществляют подготовку учителей в Великобритании. Выявлены внешние и внутренние факторы становления системы подготовки учителей начальной школы в Великобритании.

Ключевые слова: педагогическое образование, евроинтеграция, "стандарт образования", многоуровневое педагогическое образование, диверсификация.

ТОЛОЧУК А. І.

MODERN TENDENCIES OF TEACHER TRAINING IN GREAT BRITAIN

The features of modern tendencies of teacher training in Great Britain in the light of eurointegration processes are examined in the article. The structure of educational establishments which carry out the teacher training in Great Britain is described. The external and internal factors of becoming of British system of initial teacher training are detected.

Keywords: pedagogical education, eurointegration, "standard of education", multilevel pedagogical education, diversification.

УДК 372.857:378.17:378.4

ЄФІМОВА В. М.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

**ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН**

У статті висвітлені сучасні погляди на поняття "здоров'язбережувальні технології", обґрунтовані доповнення до існуючих визначень, розглядаються окремі питання підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, професійна підготовка майбутніх учителів, учителя природничих дисциплін.

Постановка проблеми. Питання підготовки майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної діяльності в умовах освіти набувають останні роки особливу гостроту в наслідок погіршення показників здоров'я школярів, негативних демографічних тенденцій, розповсюдженості соціально-небезпечних хвороб й адиктивної поведінки та ін. Наведені негативні тенденції мають довготривалі соціокультурні та економічні наслідки, впливають на міжнародний рейтинг країни у світі. В такому контексті підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій є досить актуальною із соціальних та економічних причин, відповідає запитам практики сучасної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Більшість учених (В.Р. Кучма, А.М. Мітяєва, М.К. Смирнов, М.І. Степанова, Л.Ф. Тихомирова та ін.) визначають використання здоров'язбережувальних технологій як головний напрям вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я дітей та підлітків в умовах сучасної освіти. Дослідженням щодо здоров'язбережувальних технологій присвя-

чені роботи В.І. Бобрицької, А.Р. Вірабової, М.С. Гончаренко, В.П. Горащука, О.М. Іонової, Ю.С. Лук'янової та ін. Але невизначеність низки питань щодо здоров'язбережувальних технологій, змісту та принципів здоров'язбережувальної діяльності вчителів не дозволяє вирішити окремі теоретичні та практичні питання підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій.

Метою даної статті є обґрунтування загальних підходів підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій.

Виклад основного матеріалу. Досвід збереження здоров'я, що відображений у педагогічній спадщині минулого, містить багато теоретичних положень та практичних надбань щодо збереження та зміцнення здоров'я дитини, її гармонійного фізичного та розумового розвитку. Але в умовах постіндустріального суспільства та підвищення вимог до освіченості та здоров'я людини, застарілі підходи до збереження здоров'я дитини не відповідають запитам держави, суспільства, батьків та вчителів.

Сучасні моделі сприяння збереженню, зміцненню та формуванню здоров'я через освіту, які пропонуються Всесвітньою організацією охорони здоров'я, є досить ефективними та можуть бути реалізованими тільки при наявності вчителів, підготовлених до використання здоров'язбережувальних технологій в професійній діяльності.

Стратегія і тактика здоров'язбереження в освіті набула нового сенсу з розвитком уявлень щодо використання здоров'язбережувальних технологій. Наприкінці ХХ сторіччя розповсюдження поняття "здоров'язбережувальні технології" стало відповіддю на технологізацію процесу навчання, яка захопила педагогічні системи розвинених країн світу, та змінила валеологічну термінологію, яка стала "неудобною" для російського суспільства. Розглянемо декілька підходів до визначення і сутності поняття "здоров'язбережувальні технології", висвітлених у виданнях останніх років.

На думку Л.Ф. Тихомирової, найважливішим у характеристиці будь-якої технології, яка реалізовується в освітній установі, є те, наскільки вона зберігає здоров'я учнів, тобто чи є вона здоров'язбережувальною [11, с. 73].

І.А. Єрохіна визначає поняття "здоров'язбережувальні технології в освіті" як сукупність форм, засобів і методів, спрямованих на досягнення оптимальних результатів у підтримці фізичного, психічного, етичного й соціального благополуччя людини, у формуванні здорового способу життя [4, с. 165]; О.І. Ковальова – як засіб організації й послідовних дій у навчально-виховному процесі, реалізації освітніх програм на основі всебічного урахування особливостей індивідуального здоров'я учнів, особливостей їх вікового, психофізичного, духовно-етичного стану й розвитку [6, с. 50].

В.Р. Кучма і М.І. Степанова визначають поняття "здоров'язбережувальні технології" як такі педагогічні технології навчання, що ґрунтуються на: вікових особливостях пізнавальної діяльності дітей; навчанні на оптимальному рівні складності; варіативності методів і форм навчання; оптимальному поєднанні рухових і статичних навантажень; навчанні в малих групах; використанні наочності й поєднанні різних форм надання інформації; створенні емоційно сприятливої атмосфери; формуванні позитивної мотивації до навчання ("педагогіка успіху"); на культивуванні у школярів знань із питань здоров'я [7, с. 23].

Суперечливі підходи до сутності поняття "здоров'язбережувальні технології" існують до

останніх років. І.В. Чупаха, одна з авторів видання "Здоров'язбережувальні технології в освітньо-виховному процесі", розглядає "з позицій реалізації здоров'язбережувальних технологій в умовах комплексу дитячий сад-школа" лікувально-профілактичні заходи [12, с. 26], заняття гімнастикою [12, с. 30], арома- і фітотерапію тощо [12, с. 40]. У дослідженнях В.Ф. Базарного [1], Л.П. Баннікової [2], А.Р. Вірабової [3] та інших як здоров'язбережувальні технології визначаються медичні, гігієнічні та фізкультурно-оздоровчі заходи, які інколи зовсім не мають педагогічної складової.

А.М. Міт'яєва тлумачить поняття "здоров'язбережувальні освітні технології" як якісну характеристику будь-якої освітньої технології, її "сертифікат безпеки для здоров'я" і як сукупність тих принципів, прийомів, методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження [8, с. 100]. На думку автора, близькі до здоров'язбережувальних освітніх технологій медичні технології профілактичної роботи, що проводяться в освітніх установах: вакцинація учнів, контроль за термінами щеплень, виділення груп медичного ризику. Проте контекст посібника "Здоров'язбережувальні педагогічні технології" орієнтований, насамперед, на розуміння здоров'язбережувальних технологій як технологій навчання здоров'ю, як цілеспрямоване виховання культури здоров'я учнів, їх потреби, здібності й уміння піклуватися про власне здоров'я, духовне й тілесне благополуччя [8, с. 133].

Вітчизняні науковці О.М. Іонова та Ю.С. Лук'янова розглядають поняття "здоров'язберігаючі освітні технології" "як сукупність засобів, методів, форм, прийомів організації, проведення, управління навчально-виховного процесу, спрямовані на забезпечення ефективності здоров'язбереження учнів" [5, с. 70]. На думку авторів, найважливішими складниками здоров'язбережувальних освітніх технологій є технології, спрямовані на врахування коливань працездатності людини протягом навчальних циклів (уроку, дня, тижня, року), залучення рухової активності, оздоровчого впливу мистецтва й праці, на забезпечення суб'єкт-суб'єктної (фасилітуючої) взаємодії вчителя з учнями [5, с. 72].

Ю.В. Науменко визначає поняття "здоров'язбережувальна освітня технологія" як систему різних цілеспрямованих дій на цілісний навчально-виховний процес, організовуваних освітньою установою для медично-психолого-педагогічної профілактики й корекції негатив-

них психофізіологічних, психологічних і особистісних станів школярів у рамках традиційної системи освіти [9].

Поєднує всі визначення поняття “здоров'язбережувальні технології” спрямованість на вирішення загальної мети – збереження здоров'я учнів, але зміст, форми та методи діяльності, які відносяться авторами до здоров'язбережувальних технологій, пропонуються вкрай різноманітні.

Серед здоров'язбережувальних технологій, які використовуються в системі освіти, Н.К. Смирнов пропонує виділити декілька груп, у яких застосовуються різні підходи, форми і методи роботи: медично-гігієнічні, фізкультурно-оздоровчі, екологічні здоров'язбережувальні технології; технології забезпечення безпеки життєдіяльності; здоров'язбережувальні освітні технології [10, с. 17].

1. *Медично-гігієнічні технології* спрямовані на забезпечення медичної допомоги в рамках первинної та вторинної профілактики; контроль за належними гігієнічними умовами відповідно до регламентацій СанПіНів; проведення щеплень, надання консультативної і невідкладної допомоги у медичному кабінеті; моніторинг динаміки здоров'я школярів; профілактичні заходи напередодні епідемій (наприклад, грипу); створення в школі стоматологічного, фізіотерапевтичного й інших медичних кабінетів; контроль проведення занять з лікувальної фізичної культури, організація фітобарів і тому подібне.
2. *Фізкультурно-оздоровчі технології* спрямовані на фізичний розвиток учнів, реалізуються на уроках фізичної культури і в роботі спортивних секцій.
3. *Екологічні здоров'язбережувальні технології* спрямовані на створення природовідповідних, екологічно оптимальних умов життя і діяльності людей, гармонійних взаємин з природою та ін.
4. *Технології забезпечення безпеки життєдіяльності* спрямовані на збереження життя й забезпечуються завдяки вивченню учнями дисципліни “Основи безпеки життєдіяльності”, майбутніми педагогами – курсів “Безпека життєдіяльності людини”, “Основи охорони праці”, “Цивільний захист”.
5. *Здоров'язбережувальні освітні технології* підрозділяють на три підгрупи: *організаційно-педагогічні* технології, що визначають структуру навчального процесу, частково регламентовану в СанПіНах, сприяючих запобіганню стану перевтоми, гіподинамії і інших дезадаптаційних станів школярів; *психолого-педагогічні* технології пов'язані з безпосередньою роботою вчителя на уроці, дією, яку він надає на учнів; із психолого-педагогічним супроводом усіх елементів освітнього процесу; *навчально-виховні* технології включають програми з формування культури здоров'я учнів, розвиток мотива-

ції до здорового способу життя, попередження шкідливих звичок, освіти батьків та ін.

Окреме місце займають ще дві групи технологій, що традиційно реалізовувалися в позашкільних закладах, але останнім часом пропонуються як позаурочна робота школи: *соціально адаптуючі і особистісно-розвиваючі* технології забезпечують формування і зміцнення психологічного здоров'я учнів, підвищення ресурсів психологічної адаптації особистості (різноманітні соціально-психологічні тренінги, програми соціальної і сімейної педагогіки для школярів, батьків, учителів; *лікувально-оздоровчі* технології забезпечують відновлення фізичного здоров'я школярів завдяки засобам лікувальної педагогіки й лікувальної фізкультури [10].

Згідно до принципів шкіл здоров'я здоров'язбережувальна діяльність повинна бути командною та системною. В такому контексті *здоров'язбережувальні технології розглядаються нами як технології, які забезпечують цілеспрямовану діяльність усіх суб'єктів педагогічного процесу в освітній установі з метою розв'язання завдань здоров'язбереження в системі освіти.*

З цього боку використання медично-гігієнічних технологій є прерогативою шкільних медичних робітників, фізкультурно-оздоровчих – учителя фізичної культури, забезпечення безпеки життєдіяльності – вчителя основ безпеки життєдіяльності, соціально адаптуючих і особистісно-розвиваючих – шкільного психолога та соціального педагога. Вчителя природничих дисциплін повинні бути організаторами та керівниками здоров'язбережувальної діяльності в школі, володіти організаційно-педагогічними, психолого-педагогічними та навчально-виховними здоров'язбережувальними технологіями. Особливою місією вчителя природничих дисциплін в сучасних умовах стає педагогічний супровід первинної профілактики соціально-небезпечних хвороб, в першу чергу туберкульозу, ВІЛ/СНІД, інфекцій, що передаються статевим шляхом, адиктивної поведінки, підліткової вагітності, формування культури здоров'я учнів та ін.

У вирішенні цих завдань саме зміст навчання студентів природничих факультетів стає значним потенціалом для якісної підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій. Вважаємо, що знання, вміння і навички, якими оволоділи студенти у вивченні людиноцентрованих курсів, повинні бути актуалізовані, розширені, систематизовані, доповнені відповідною методичною підготовкою щодо використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності. Консо-

лідація ресурсів змісту природничої вищої освіти, розвиток її здоров'язбережувальної спрямованості та удосконалення технологічної складової підготовки студентів до майбутньої педагогічної діяльності є основою формування сучасної системи підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій.

Висновки. В сучасних умовах учителя природничих дисциплін повинні бути підготовлені до здоров'язбережувальної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах, володіти організаційно-педагогічними, психолого-педагогічними та навчально-виховними здоров'язбережувальними технологіями. Для забезпечення відповідного навчання в вищих навчальних закладах необхідні: консолідація ресурсів змісту природничої освіти, розвиток її здоров'язбережувальної спрямованості та удосконалення технологічної складової підготовки студентів до здоров'язбережувальної діяльності.

Література:

1. Базарный В.Ф. Методология и методика раскрытия нейрофизиологической основы психического и физического развития учащихся в структурах учебного процесса / В.Ф. Базарный. — Сергиев Посад, 1995. — 31 с.
2. Банникова Л.П. Роль дошкольных образовательных учреждений в формировании здоровья детского населения: автореф. дис. ... доктора мед. наук: 14.00.07 / Л.П. Банникова. — Оренбург, 2007. — 44 с.
3. Вирабова А.Р. Гигиенические принципы личностно-ориентированного обучения детей и подростков: концепция, структура, здоровьесберегающие педагогические технологии, ресурсы: автореф. дис. ... доктора мед. наук : 14.00.07 / А.Р. Вирабова. — М., 2006. — 48 с.

ЕФИМОВА В. М.

ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВЕННОНАУЧНЫХ ДИСЦИПЛИН

В статье освещены современные взгляды на понятие "здоровьесберегающие технологии", обоснованы дополнения к существующим определениям, рассматриваются отдельные вопросы подготовки будущих учителей естественнонаучных дисциплин к применению здоровьесберегающих технологий.

Ключевые слова: здоровьесберегающие технологии, профессиональная подготовка будущих учителей, учителя естественнонаучных дисциплин.

YEFIMOVA V. M.

HEALTH PROTECTING TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM OF FUTURE NATURAL SCIENCE TEACHERS TRAINING

The paper discusses contemporary views on the notion of "health protecting technologies". It grounds additions to the existing definitions, dwells upon certain aspects of future natural science teachers training for the application of health protecting technologies.

Key words: health protecting technologies, future teachers training, natural science teachers.

4. Ерохина И.А. Здоровьесберегающие технологии в профилактике наркозависимости подростков: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / И.А. Ерохина. — Тамбов, 2005. — 272 с.
5. Ионова О.М. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема / О.М. Ионова, Ю.С. Лукьянова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією проф. С.С. Єрмакова. — Харків: ХДАДМ, 2009. — ХХІІ — №1. — С. 69-72.
6. Ковалева О.И. Личностно ориентированное обучение студентов современных вузов как фактор сохранности здоровья: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / О.И. Ковалева. — Ставрополь, 2004. — 175 с.
7. Кучма В.Р. Концепция "Общие подходы к формированию гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ" / В.Р. Кучма, М.И. Степанова // Проект "Разработка компонентов стандарта общего образования второго поколения": Разработка гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ. — М., 2006. — 56 с.
8. Митяева А.М. Здоровьесберегающие педагогические технологии: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.М. Митяева. — М.: Издательский центр "Академия", 2008. — 192 с.
9. Науменко Ю.В. Здоровьесберегающая деятельность школы / Ю.В. Науменко // Педагогика. — 2005. — № 6. — С. 37—44.
10. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе / Н.К. Смирнов. — [2-е изд.]. — М.: АРКТИ, 2006. — 320 с.
11. Тихомирова Л.Ф. Теоретико-методические основы здоровьесберегающей педагогики: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Л.Ф. Тихомирова. — Ярославль, 2004. — 339 с.
12. Чупаха И.В. Здоровьесберегающие технологии в образовательно-воспитательном процессе: [научно-практический сборник инновац. опыта] / И.В. Чупаха, Е.З. Пужаева, И.Ю. Соколова. — М.: Илекса; Ставрополь: Сервисшкола, 2001. — 400 с.